

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, професора
ФІЛИПОВОЇ СВІТЛАНИ ВАЛЕРІЇВНИ
на дисертаційну роботу Харчук Вікторії Юріївни
«Формування та використання систем гармонійного розвитку
в умовах глобалізації бізнесу»,
яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами.

В сучасних умовах глобалізації та необхідності оптимізації використання природних ресурсів одночасно із врахуванням інтересів усіх стейкхолдерів та учасників світового ринку необхідними є оновлення систем функціонування суб'єктів господарювання на основі принципів гармонійного розвитку. Дискусії серед закордонних та вітчизняних науковців ведуться останні роки постійно на тему формування та використання систем гармонійного розвитку. Гармонійний розвиток підприємства включає в себе врахування інтересів усіх стейкхолдерів, задоволення потреб споживачів, оптимізацію використання природних ресурсів, врахування екологічних норм та забезпечення відновлення використовуваних природних ресурсів, не виключаючи довгострокову мету у вигляді отримання прибутку. Вітчизняні підприємства на сьогодні потребують зміни підходів до формування цілей, принципів та способів формування систем виробничо-господарської діяльності, скільки значна кількість підприємств ще не використовує сучасних ефективних бізнес-моделей.

Необхідно на сьогодні почати з формування показників, які дозволяють проаналізувати гармонійний розвиток та методики вибору найважливіших стейкхолдерів гармонійного розвитку підприємства. На основі такого аналізу можна визначати які сфери діяльності потрібно удосконалювати насамперед. Тому вирішення проблеми формування та використання систем гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу, розвитку сфер, елементів та показників оцінювання такого розвитку є надзвичайно актуальною сьогодні. Саме ця проблематика стала об'єктом наукового пошуку автора дисертаційної наукової роботи Вікторії Юріївни Харчук, що доводить її беззаперечну актуальність.

Наукові пошуки дисертанта відбувалися в контексті пріоритетних напрямків реалізації науково-дослідних програм національного і галузевого значення. Дослідження здійснювались в межах виконання науково-дослідної роботи кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» «Формування системи управління діяльністю організації на засадах врахування інтересів

стейкхолдерів» (номер державної реєстрації 0115U006724), особистий внесок автора полягає в удосконаленні науково-методичного підґрунтя визначення гармонійного розвитку підприємств на засадах врахування інтересів стейкхолдерів (акт від 14.07.2021 р.); міжнародних проєктів Erasmus+KA2 «Structuring Cooperation in Doctoral Research, Transferrable Skills Training, and Academic Writing instruction in Ukraine's regions» /DocHub/ (Project Number: 574064-EPP- 1-2016- 1-LT- EPPKA2-CBHE- SP) та «Implementation of Education Quality Assurance system via cooperation of University- Business-Government in HEIs» /EDUQAS/ (Project Number: 586109-EPP-I-2017-1-RO-EPPKA2-CBHE-SP (2017-2895/001-001)). Автором розроблено курс «Career management», у якому використано особливості адаптації концепту гармонійного розвитку підприємств при формуванні теми 4 «Entrepreneurship» та Анкети для проведення самооцінювання з питань забезпечення якості освіти у ЗВО в частині взаємодії із стейкхолдерами (довідка № 67-01-1229 від 08.07.2021 р.).

На підставі вищеприведеного можна зробити висновок, що тема дисертації є актуальною, а результати дослідження знайшли використання під час виконання науково-дослідних тем.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій ґрунтується на раціональності методів дослідження, використаних автором під час наукового пошуку; на логічній узгодженості компонентів теоретичного підходу, розробленого автором та на результатах підтвердження головних положень щодо удосконаленої комплексної системи показників оцінювання гармонійного розвитку суб'єктів господарювання в частині оцінювання рівня використання ними природних та енергетичних ресурсів в процесі виробничо-господарської діяльності та аналізування здійснених підприємствами ініціатив, у напрямку збереження, відновлення та ощадливого використання зазначених видів ресурсів.

Розроблені автором наукові положення, сформувані висновки і рекомендації характеризуються достатньо високим рівнем обґрунтованості та достовірності, що підтверджується ретельним аналізом вітчизняних і зарубіжних наукових джерел за проблемами розроблення концептуальних, методологічних, та інструментально-прикладних основ формування та використання систем гармонійного розвитку в умовах глобалізації бізнесу, адекватним застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, обробленням математичного статистичного матеріалу, теоретичною та експериментальною перевіркою розробок на основі їхньої апробації на міжнародних науково-практичних конференціях, а також шляхом впровадження у діяльність вітчизняних підприємств, розрахунком відповідних показників і одержанням кількісних результатів. Зокрема, для визначення історичної ретроспективи еволюції поглядів на концепцію «гармонійний

розвиток підприємств», підходів вітчизняних науковців до трактування семантики поняття «sustainable development», підходів до окреслення типології систем гармонійного розвитку, міжнародних стандартів із гармонійного розвитку, а також формування інструментарію оцінювання гармонійного розвитку на засадах розгляду низки міжнародних методик з такого аналізування використано метод порівняльного аналізування; для побудови концептуальної моделі гармонійного розвитку підприємств, розкриття його сфер та елементів, для удосконалення комплексної систем показників оцінювання гармонійного розвитку – системний; при уточненні понять «гармонійний розвиток підприємств», «сфера гармонійного розвитку», «показник оцінювання гармонійного розвитку», удосконаленні переліку показників оцінювання гармонійного розвитку у розрізі сфер й виокремлених критеріїв та розвитку бізнес моделі гармонійного розвитку «Канвас» - деталізації та синтезу; для удосконалення процесу комплексного оцінювання гармонійного розвитку підприємств та визначення структури системи показників оцінювання такого розвитку за заданими сферами, елементами, критеріями та показниками, необхідних для формування та використання систем гармонійного розвитку підприємств - структурно-логічний; для визначення найбільш релевантних стейкхолдерів та ключових показників оцінювання гармонійного розвитку підприємств - експертної оцінки; порівняння, узагальнення та оцінювання поточного стану та майбутніх тенденцій, інтерпретації фактичних даних та виокремлення чинників впливу, що зумовлюють розвиток вітчизняних підприємств, зокрема, рівень їхньої прибутковості, рівні витрат на охорону атмосферного повітря, на поводження з відходами, оплату праці працівників та соціальні відрахування, споживання електроенергії, нафтопродуктів та газу - статистичного аналізу; для окреслення тематичних напрямків на підставі аналізування великого масиву публікацій із застосуванням методів «аналізування спільних цитувань», «аналізування бібліографічного зв'язку» та «аналізування спільних термінів» - інструментарій кількісного бібліометричного аналізування; для оцінювання взаємозв'язку між рівнем гармонійного розвитку та ринковою прибутковістю на базі індексу Доу-Джонса із гармонійного розвитку (DJSI) та ринкової капіталізації (S&P500) - метод кореляційно-регресійного аналізування; для ідентифікації найбільш важливих стейкхолдерів підприємства, з точки зору ініціювання та імплементації ідей гармонійного розвитку підприємств - інструментарій аналітичного ієрархічного процесу; для визначення ключових показників оцінювання гармонійного розвитку у розрізі сфер, на підставі формування шкал для такого оцінювання - шкала Лайкерта та правило Стерджеса; для моделювання динаміки рівня гармонійного розвитку організації в теоретичному просторі та його співставлення із очікуваннями стейкхолдерів - метод багатомірного шкалювання; для розроблення та формування теоретичних узагальнень та висновків дисертаційного дослідження - абстрактно-логічний метод; для наочного зображення теоретичних і методичного результатів

дослідження - методи та прийоми графічного й табличного відображення.

3. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертацію побудовано у чіткій, логічній послідовності. Висновки, положення, результати науково обґрунтовані. Сукупність мовних прийомів і засобів, логіка викладання матеріалу визначає науковий стиль дисертації.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теорія і практика формування та використання систем гармонійного розвитку в умовах глобалізації бізнесу» (с. 39-115) дисертантом визначено сутність та значення гармонійного розвитку підприємства в умовах глобалізації бізнесу (с.39-60), досліджено інструментарій виокремлення тематичних напрямків та інтелектуальної структури наукових розвідок за темою гармонійного розвитку підприємств (с.60-94), *сформовано* класифікацію систем гармонійного розвитку підприємств (с.94-112).

Другий розділ дисертаційної роботи «Концепція формування та використання систем гармонійного розвитку підприємств у мовах глобалізації бізнесу» (с. 116-179) містить систематизацію міжнародних стандартів із гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу (с.116-130), також автором обґрунтовано концептуальні засади гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу (с.130-140), виокремлено та обґрунтовано сфери гармонійного розвитку підприємств (с.140-176).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Оцінювання систем гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу» (с. 180-268) здійснено аналізування міжнародних методик оцінювання гармонійного розвитку організацій в умовах глобалізації бізнесу (с.180-194), обґрунтовано комплексний метод оцінювання гармонійного розвитку підприємства (с.194-206), наведено систему показників оцінювання гармонійного розвитку суб'єктів господарювання в умовах глобалізації бізнесу (с.207-265).

Четвертий розділ дисертаційної роботи «Моделювання систем гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу» (с. 269-331) представляє двовекторний метод оцінювання гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу (с.269-277), сформований інструментарій відбору найбільш важливих стейкхолдерів формування та використання системи гармонійного розвитку (с.278-307), обґрунтовано послідовність відбору ключових показників гармонійного розвитку організації (с.307-328).

У п'ятому розділі дисертаційної роботи «Імплементация концепції гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу» (с. 332-375) *запропоновано* моделювання динаміки рівня гармонійного розвитку організації (с.332-354), розвинуто бізнес-моделі гармонійного розвитку «Канвас» в умовах глобалізації бізнесу (с.354-375).

Загалом, дисертаційна робота включає вступ, п'ять розділів, висновки, список

використаних джерел та додатки. Основний зміст роботи викладено на 367 сторінках тексту. Отже, за обсягом роботи, структурою, змістом, логічністю та обґрунтованістю викладання положень дослідження і формулювання висновків дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

4. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова значимість результатів дисертаційного дослідження Харчук В.Ю. полягає в формуванні теоретичних засад формування та використання систем гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу. Ознайомлення з результатами наукового дослідження та змістом автореферату дисертаційної роботи Харчук В.Ю. дало змогу чітко визначити ключові положення, висновки і пропозиції автора, що характеризуються науковою новизною та в сукупності відображають належний науковий рівень дисертанта.

1. Заслугує на увагу удосконалена типологія систем гармонійного розвитку, у якій автором запропоновано такі ознаки: за мотивацією до формування системи, за джерелами ініціації формування системи, за рівнем охоплення, за рівнем взаємодії із стейкхолдерами, за наявністю впливу на діяльність підприємства, за рівнем імплементації ініціатив, за рівнем формалізації, відображення та представлення інформації стейкхолдерам, за інформаційною базою, за цілями формування та використання, за рівнем трансформації бізнесу, що дозволило удосконалити теоретико-методологічної засади формування та використання систем гармонійного розвитку; детально досліджений в матеріалах дисертаційного дослідження і удосконалений категорійно-понятійний апарат: «гармонійний розвиток підприємств», «сфера гармонійного розвитку», «система гармонійного розвитку підприємств», «показник оцінювання гармонійного розвитку» (с. 60; 94-112 дисертації; с. 9; 11 автореферату).

2. Автором вперше розроблено метод виокремлення тематичних напрямків і інтелектуальної структури досліджень гармонійного розвитку, який включає аналіз значного масиву публікацій про об'єкт дослідження використовуючи бібліометричні інструменти та побудови кластерів (с. 60-94 дисертації; с. 9-11 автореферату).

3. В дисертаційній роботі удосконалено концептуальну модель формування та використання системи гармонійного розвитку підприємства, що включає такі елементи як зміст системи гармонійного розвитку, використання системи через застосування бізнес-моделі гармонійного розвитку «Канвас» та інструментарій аналізування та дозволяє врахувати вихідні дані і підприємства, і стейкхолдерів (с. 130-140 дисертації; с.11-13 автореферату).

4. Цікавим також є розроблений мультиаспектний метод обґрунтування та виокремлення сфер гармонійного розвитку підприємств, що дає можливість на основі бібліометричного аналізування наукових публікацій у загально визначених міжнародних стандартах та звітів вітчизняних компаній із гармонійного розвитку виокремити певні прояви гармонійного розвитку (с. 140-176 дисертації; с. 13-14 автореферату).

5. Удосконалено метод аналізування звітів вітчизняних підприємств із гармонійного розвитку, сформований на основі виокремлення критеріїв оцінювання за допомогою міжнародних стандартів GRI, ESG, SAS, використання методу «reality check» для вибірки звітів, завантажених вітчизняними компаніями до Глобальної ініціативи зі звітності та міжнародної платформи Corporateregister, що дає можливість визначити особливості гармонійного розвитку на підставі фактично підтверджених заходів (с. 145-155 дисертації; с. 13-14 автореферату).

6. Також удосконалено комплексний метод оцінювання гармонійного розвитку, на засадах обґрунтування взаємозв'язку між гармонійним розвитком та фінансовим результатом підприємств, виокремлення складових, визначення критеріїв «результативність», «розвиток» та «взаємодія із стейкхолдерами», удосконалення загальної системи показників та аналізування стану формування та використання системи гармонійного розвитку, що дозволяє зробити детальне оцінювання системи гармонійного розвитку враховуючи її динамічну природу (с. 194-206 дисертації; с.14-15 автореферату).

7. Розвинуто систему показників оцінювання гармонійного розвитку підприємств, яка сформована у розрізі наступних сфер: економічна, соціальна, довкілля, управління та культура, а також утворюючих елементів: фінансовий розвиток, інвестиційний розвиток, ринкове позиціонування, охорона атмосферного повітря, використання природних ресурсів, використання матеріальних ресурсів, працівники, споживачі, суспільство, система управління, юридична відповідальність, прозорість бізнесу, етика ведення бізнесу, етика міжособистісного спілкування, інформаційна відповідальність, що дозволяє здійснювати аналізування гармонійного розвитку, проводити вибіркочну діагностику за окремими сферами чи елементами та критеріями (с. 207-265 дисертації; с. 14 автореферату).

8. Оригінальним і науковообґрунтованим є розроблений двовекторний метод аналізування гармонійного розвитку підприємств, що включає оцінювання двох напрямків: формування та використання системи гармонійного розвитку на основі ідентифікації найбільш важливих стейкхолдерів, виокремленні ключових показників гармонійного розвитку, моделюванні динаміки рівня такого розвитку за відповідним вектором, що дозволяє проаналізувати діяльність підприємств, які перебувають на різних етапах впровадження ідей концепції гармонійного розвитку (с. 269-277 дисертації; с. 16-18 автореферату).

9. Розвинуто інструментарій вибору найважливіших стейкхолдерів гармонійного розвитку підприємства, основою якого є використання методу аналітичного ієрархічного процесу, що полягає як у визначенні важливості зацікавлених сторін для підтримання гармонійного розвитку підприємства, що дає можливість організації підтримувати власний гармонійний розвиток на основі визначення пріоритетів та потреб зацікавлених сторін (с. 278-307 дисертації; с. 18-19 автореферату).

10. У дисертації удосконалено інструментарій вибору основних показників гармонійного розвитку підприємств, що полягає в оцінюванні стейкхолдерами вибірки показників за шкалою Лайкерта та використанні правила Стерджеса для формування шкали усереднених значень для вибору основних показників, які репрезентують ключові характеристики гармонійного розвитку у межах кожної сфери (с. 307-328 дисертації; с.19-22 автореферату).

11. Автором розвинуто моделювання динаміки рівня гармонійного розвитку підприємства із застосуванням інструментарію багатомірного шкалювання, що базується на відслідковуванні динаміки зміни рівня гармонійного розвитку підприємства відносно очікувань стейкхолдерів та дозволяє відслідковувати рівень гармонійного розвитку та його направленість відносно основних стейкхолдерів (с.332-354 дисертації; с. 23-25 автореферату).

12. Також розвинуто бізнес-модель гармонійного розвитку «Канвас», що на відміну від існуючих бізнес-моделей, передбачає включення у модель, розроблену Osterwalder та Pigneur, наступних аспектів: п'яти сфер гармонійного розвитку, елементів (ключові стейкхолдери, вартість для стейкхолдерів, взаємодія із стейкхолдерами, переваги від використання системи гармонійного розвитку) та способів наповнення інформацією блоків. Це дасть змогу повного та часткового інтегрування ідей гармонійного розвитку в бізнес-процеси організації (с.354-375 дисертації; с. 25-26 автореферату).

5. Відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах.

Відповідно до існуючих вимог основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлені у статтях дисертанта у фахових наукових виданнях (у т.ч. таких, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних) та у друкованих матеріалах наукових конференцій.

За темою дисертаційної роботи Харчук В.Ю. опубліковано 43 праці, а саме: 3 монографії (у тому числі одна - одноосібна), 22 статті у наукових фахових виданнях України, з них 9 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 8 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 10 тез доповідей на наукових конференціях. У тому числі 5 публікацій опубліковано у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus чи Web of Science. 8 публікацій є одноосібними науковими

працями автора. Усі публікації формують вагомий науковий доробок автора та повною мірою відображають представлені у дисертаційній роботі елементи наукової новизни, її теоретико-методологічні та методико-прикладні положення. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень здобувача, про що зазначено у переліку опублікованих праць в авторефераті дисертації. Є підстави для ствердження, що наукові результати, винесені Харчук В.Ю. на захист, отримані нею особисто.

6. Теоретична та практична цінність результатів дослідження

Положення, висновки та результати дослідження містять теоретичну та прикладну цінність. У дисертаційній роботі дисертантом запропоновано вирішення актуальної наукової проблеми формування та використання систем гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу, розвитку сфер, елементів та показників оцінювання такого розвитку.

Зокрема, теоретичну цінність результатів дослідження формує удосконалення понять «гармонійний розвиток підприємств», «система гармонійного розвитку підприємств», «сфера гармонійного розвитку», «показник оцінювання гармонійного розвитку», класифікацію систем гармонійного розвитку, розроблений метод виокремлення тематичних напрямків та інтелектуальної структури досліджень із гармонійного розвитку та мультиаспектний метод обґрунтування та виокремлення сфер гармонійного розвитку підприємств.

Ключові теоретико-методологічні та методико-прикладні положення дисертаційної роботи були впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка», зокрема у викладанні дисциплін «Міжнародний фінансовий менеджмент», «Міжнародний стратегічний менеджмент» та «Соціальна відповідальність» (для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини») (довідка № 67-01-1228 від 08.07.2021 р.). Результати впровадження дисертаційної роботи використовувалися для розробки спільного курсу із професором Північно-західного Віста коледжу (Сан-Антоніо, США) «Global sustainability» в межах проекту Американських Рад (Сертифікат від 04.03.2021р.), особистий внесок автора полягає у розробленні окремих положень навчальної програми курсу, а саме «Collaborative Project for students on analysis companies sustainability» та лекції за темою «Introduction to business sustainability».

Про прикладну значущість дисертаційної роботи свідчать розроблений двовекторний метод аналізування гармонійного розвитку підприємств, удосконалений метод аналізування звітів українських підприємств із гармонійного розвитку та концептуальна модель формування та використання системи гармонійного розвитку підприємства, комплексний метод оцінювання гармонійного розвитку, інструментарій відбору ключових показників

гармонійного розвитку підприємств, а також розвинуті комплексна система показників оцінювання гармонійного розвитку підприємств, інструментарій відбору найбільш важливих стейкхолдерів гармонійного розвитку підприємства базований на використанні методу аналітичного ієрархічного процесу, бізнес-модель гармонійного розвитку «Канвас» та моделювання динаміки рівня гармонійного розвитку організації із використанням інструментарію багатомірного шкалювання.

Запропоновані автором розробки були впроваджені та використовуються Комітетом Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг (довідка № 04-17/13-2021/192200 від 11.06.2021 р.); LLC Bel Light Group (довідка №98/19 від 25.10.2019р.), Компанією з управління активами «Роял-Стандарт» (довідка №1-12/2019 від 02.12.2019р.), ТзОВ «БЕЛЛАЙТ-ГРУП» (довідка №0109/3 від 01.09.2020р.), АТ «Укргазвидобування» (довідка №1-12/2020 від 03.02.2020р.), АТ «Банк Альянс» (довідка № 03-114 від 07.07.2021р.), ТзОВ Торговий Дім «БЕЛІЗ» (довідка №1002/2 від 10.02.2021р.), Корпорацією «Енергоресурс-Інвест» (довідка №1019 від 06.07.2021 р.), ПАТ АТ «МТБ Банк» (довідка №000416 від 15.03.2021р.), ПАТ «Ролада» (довідка №2/38 від 06.07.2021р.).

7. Дискусійні положення дослідження та зауваження щодо дисертації.

Поряд із загальною позитивною оцінкою представлених у дисертаційній роботі Харчук В.Ю. положень, висновків та рекомендацій по роботі слід надати певні зауваження.

1. У табл. 2.1.1 (с. 117) наведено ранги компаній із найвищим рівнем гармонійного розвитку у світі станом за останні 2 роки. Можливо більш наглядним було б порівняння цих даних за довший період, наприклад за 5 років.

2. На рис. 2.3.4 (с. 161) автор наводить динаміку зміни прибутку/збитку підприємств у розрізі їхньої величини та тренд, обчислений для великих підприємств протягом 2011 – 2018рр. Доцільно було б оновити статистичні дані та додати до аналізованого періоду дані за останні роки. Це б надало можливість переконатися у стійкості встановлених тенденцій або, навпаки, у їх змінності.

3. На рис. 3.2.1 (с.195) наведено удосконалений комплексний метод оцінювання гармонійного розвитку суб'єктів господарювання, однак на цьому рисунку не позначене, що саме запропоновано чи удосконалено автором.

4. Автором використовуються результати оцінок експертів-стейкхолдерів для аналізування формування системи гармонійного розвитку організації, але не вказано в тексті роботи скільки саме респондентів було залучено (с. 313-314).

5. Автор наводить на рис. 5.1.1 (с. 341) послідовність моделювання динаміки рівня формування та використання системи гармонійного розвитку організації з точки зору очікувань її ключових стейкхолдерів, де одним із етапів є визначення ключових

стейкхолдерів. Робота тільки виграла б від детальнішого обґрунтування методики вибору ключових стейкхолдерів для різних підприємств.

6. Досить багато аналізу літературних джерел зустрічається у 5 розділі дисертації (с. 332-340; 354-365). Було б логічніше перенести розгляд думок науковців у 1 розділ.

7. Автором розроблено двовекторний метод оцінювання системи гармонійного розвитку організації, що наведено на рис. 4.1.1 (с. 271), який є досить загальним. Також половина етапів для формування та використання системи гармонійного розвитку дублюються. Відповідно незрозуміло чи доцільно їх виділяти окремо.

8. Частина статистичних даних у роботі наводиться тільки до 2018 р. Доцільно було б оновити дані до 2020 р., що дозволило б більш точно розуміти стан на сьогодні та наявність чи відсутність впливу пандемії на досліджувані показники (с. 161, 166, 167).

Висловлені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації Харчук В.Ю., але потребують додаткових пояснень автора роботи.

Відповідність автореферату змісту дисертаційної роботи

Основний зміст, положення наукової новизни, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, повною мірою стисло відображено в авторефераті дисертації, що дає підстави для висновку про ідентичність їх змісту.

Загальний висновок щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до дисертацій на здобутій наукового ступеня доктора наук

Актуальність і своєчасність теми дисертаційної роботи, належний рівень обґрунтованості та достовірності сформульованих положень, висновків і пропозицій, ступінь наукової новизни, науково-теоретична та практична значимість, стиль викладення та оформлення, міра апробації результатів дослідження, міра висвітлення здобутків автора у фахових наукових виданнях та загальна кількість друкованих праць автора за темою дисертаційної роботи дають змогу зробити висновок, що дисертаційна робота Харчук Вікторії Юріївни на тему «Формування та використання систем гармонійного розвитку в умовах глобалізації бізнесу» є самостійною завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати і забезпечено вирішення важливої з теоретичної та прикладної точок зору проблеми щодо формування та використання систем гармонійного розвитку підприємств в умовах глобалізації бізнесу, розвитку сфер, елементів та показників оцінювання такого розвитку.

У роботі матеріали та висновки кандидатської дисертації автора не використовувались.

Дисертаційна робота виконана українською мовою, оформлена у відповідності з нормами і правилами МОН України. є завершеною самостійною науковою дослідною роботою автора та характеризується достатньо високим науково-теоретичним рівнем. Автореферат за структурою та технічним оформленням відповідає визначеним МОН України стандартам. Зміст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи. Ознайомлення з науковими положеннями, висновками і пропозиціями дисертаційної роботи свідчить, що вона відповідає сучасним особливостям, проблемам, завданням і тенденціям наукових досліджень в економічній сфері.

Проведений аналіз дисертаційної роботи дає змогу стверджувати, що дисертація Харчук В.Ю. є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам МОН України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема, пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.). Це дає можливість зробити висновок, що автор дисертаційної роботи – Харчук Вікторія Юріївна – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент.

директор Інституту бізнесу, економіки
та інформаційних технологій

Державний університет «Одеська політехніка»

доктор економічних наук, професор

С. В. Філіппова

Підпис Філіппової С.В. засвідчую:

Проректор з наукової та науково-педагогічної роботи

Державного університету «Одеська політехніка»

д.т.н., професор

Д.В. Дмитришин